

نام و نام خانوادگی:

زمان برگزاری: ۹۰ دقیقه

نام آزمون: فنون دهم تشریحی

تاریخ آزمون:

۱ سبک را در اصطلاح ادبی تعریف کنید.

۲ در بیت‌های زیر، انواع جناس را مشخص کنید.

الف) در دل، عطش عشق خدایی ما راست	دیوانهٔ وصلیم و جدایی ما راست (قیصرامین پور)
ب) بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر	دیدی که چگونه گور بهرام گرفت (خیام)
پ) بگفت از سور کمتر گوی با مور	که موران را قناعت خوش تر از سور (پروین اعتصامی)
ت) در دل ندهم ره پس از این مهر بتان را	مهر لب او بر در این خانه نهادیم (حافظ)
ث) زد به دلم در آتشی، عشق بتی که نام او	زُهره و آفتاب رازهره به آب می‌کند (نظامی)
ج) هر که گوید کلاغ چون باز است	نشوندنش که دیده‌ها باز است (سعدی)
چ) تا روانم هست نامت بر زبان دارم روان	تا وجودم هست خواهد بود نقشت در ضمیر (سعدی)
ح) غم خویش در زندگی خور که خویش	به مرده نپردازد از حرص خویش (سعدی)
خ) آسمان صاف و شب آرام / بخت خندان و زمان رام / خوشهٔ ماه فروریخته در آب / شاخه‌ها دست برآورده به مهتاب	

(فریدون مشیری)

د) وه چه بیگانه گذشتی، نه کلامی نه سلامی	نه نگاهی به نویدی، نه امیدی به پیامی (شفیعی کدکنی)
ذ) به ملکِ جم، مشو غره که این پیران روین تن	به دستانت به دست آرد، اگر خود پور دستانی (خواجوی کرمانی)
ر) به جفایی و قفایی نرود عاشق صادق	مژه بر هم نزنند، گر بزنی تیر و سنان (سعدی)
ز) مرا زمانه ز یارم به منزلی انداخت	که راضیم به نسیمی کز آن دیار آید (یغمای جندقی)
ژ) ای دلیل دل گم گشته، خدا را مددی	که غریب ار نبرد ره، به دلالت برود (حافظ)
س) ای بسا شاعر، که او در عمر خود، نظمی نساخت	وی بسا ناظم، که او در عمر خود، شعری نگفت (محمد تقی بهار)
ش) گر تیغ بر کشد که محبان همی زنم	اول کسی که لاف محبت زند، منم (سعدی)

۳ اساسی‌ترین عامل پیدایی شعر ..... است.

۴ عوامل گسترش زبان فارسی در قرون سوم تا پنجم چه چیزهایی بوده است؟

۵ الگوی هجایی قافیه و نوع قاعدهٔ قافیه را در ابیات زیر مشخص کنید.

الف) عیسی‌دم است یار و دم از من دریغ داشت	بیمار او شدم قدم از من دریغ داشت
ب) در دیر مغان آمد یارم قدحی در دست	مست از می و می‌خواران از نرگس مستش مست

۶ به سؤال زیر پاسخ کوتاه دهید.

میان واژه‌های «زهر و شهید» چه آرایه‌ای وجود دارد؟ این آرایه در کدام مرحلهٔ «تحلیل متن» بررسی می‌شود؟

۷ جاهای خالی را پر کنید.

الف) هجای پایانی اوزان شعر فارسی همیشه ..... محسوب می‌شود.

ب) کلمهٔ «آدم» از ..... واج تشکیل شده است.

۸ جدول زیر را کامل کنید.

واژه	نحوهٔ قرار گرفتن صامت و مصوت‌ها	نشانه‌ها	واژهٔ هم‌وزن
سُرو			
شهید			
معامله			

۹ شعر زیر را از نظر «نکات زبانی» بررسی کنید.

«آنان که محیط فضل و آداب شدند در جمع کمال شمع اصحاب شدند
ره زین شب تاریک نبردند برون گفتند فسانه‌ای و در خواب شدند»

۱۰ شعر زیر را از نظر «قلمرو ادبی» بررسی کنید.

«آن قصر که جمشید در او جام گرفت آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت
بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر دیدی که چگونه گور بهرام گرفت»

۱۱ در بیت «خوشا چون سروها استادنی سبز / خوشا چون برگ‌ها افتادنی سبز» یک آرایه ادبی مشخص کنید.

۱۲ در مصراع «ور خوار چون خارم کنی، ای گل! بدان خواری خوشم» آرایه ..... وجود دارد که مربوط به بدیع ..... است.
الف) واج‌آرایی - معنوی   ب) واژه‌آرایی - لفظی

۱۳ در مصراع «خیزید و خز آرید که هنگام خزان است» آرایه ..... وجود دارد که تکرار حرف ..... این آرایه را می‌سازد.
الف) واج‌آرایی - «خ»   ب) واژه‌آرایی - «خ»

۱۴ عبارت‌های متناسب را به یکدیگر وصل کنید.

«الف»	«ب»
«پیش لب تو حلقه گشودم بنفشه‌وار»	تکرار مصوت‌های کوتاه
«خوابِ نوشینِ بامدادِ رحیل»	واج‌آرایی در حرف «ش»
«از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است»	واژه‌آرایی (تکرار)
«از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است»	واج‌آرایی در حرف «م»

۱۵ درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

در جناس ناقص اختلافی، ناهمسازی واژه‌ها در یک واج اول، وسط یا آخر می‌تواند باشد. درست نادرست

۱۶ درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

بین دو کلمه «دل» و «جان» سجع متوازن برقرار است.

درست نادرست

۱۷ آرایه ادبی (تکرار) «واژه‌آرایی» را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

الف) ز دست رفته نه تنها منم در این سودا چه دست‌ها که ز دست تو بر خداوند است

«سعدی»

ب) هم نظری، هم خبری، هم قمران را قمری هم شکر اندر شکر اندر شکر اندر شکر

«مولوی»

پ) مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان از این آیین بی‌دینان، پشیمانی، پشیمانی

«سنایی»

ت) دوستت دارم و دانم که تویی دشمن جانم از چه با دشمن جانم شده‌ام دوست، ندانم

«عماد خراسانی»

ث) یک پیرهن میان تو با روح بیش نیست روحی هنوز و روح به پیراهنی هنوز

«مهدی حمیدی شیرازی»

ج) آدمی در عالم خاکی نمی‌آید به دست عالمی دیگر بیاید ساخت وز نو آدمی

«حافظ»

چ) از درد سخن گفتن و از درد شنیدن با مردم بی‌درد ندانی که چه دردی است

«مهرداد اوستا»

ح) رسیده‌ام به کمالی که جز انال‌الحق نیست کمال دار برای من کمال پرست

«محمدعلی بهمنی»

۱۸) برای کاربردهای گوناگون (صامت، مصوت) هریک از واج‌های زیر، نمونه‌هایی بنویسید.

"و" ← صامت:
← مصوت:

"ی" ← صامت:
← مصوت:

"ه" ← صامت:
← مصوت:

۱۹) دلایل گرایش نویسندگان به فارسی‌نویسی در این دوره چیست؟

۲۰) هریک از موارد ستون سمت راست را به موارد ستون سمت چپ وصل کنید.

راست

الف. مرا بسود و فروریخت هرچه دندان بود / نبود دندان لابل چراغ تابان بود

ب. بشنوید ای دوستان این داستان / خود حقیقت نقد حال ماست آن

پ. محمل بدار ای ساروان تندی مکن با کاروان / کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود

ت. آتش است این بانگ نای و نیست باد / هرکه این آتش ندارد نیست باد

چپ

۱. قافیه

۲. ردیف

۳. ذوقافیتین

۴. قافیۀ درونی

پاسخنامه تشریحی

۱) سبک در اصطلاح ادبی، شیوه خاص یک اثر ادبی یا آثار ادبی است.

۲) الف) خدایی - جدایی ← جناس ناهمسان اختلافی

ب) گور - گور ← جناس همسان یا تام (گور «اول»: گورخر - گور «دوم»: قبر)

پ) سور - مور ← جناس ناهمسان اختلافی

ت) مهر - مُهر ← جناس ناهمسان حرکتی

ث) زُهره - زهره ← جناس ناهمسان حرکتی

ج) باز - باز ← جناس همسان یا تام (باز «اول»: پرندۀ شکاری - باز «دوم»: باز بودن)

چ) روان - روان ← جناس همسان یا تام (روان «اول»: روح، جان - روان «دوم»: جاری)

ح) خویش - خویش ← جناس همسان یا تام (خویش «اول»: نزدیک، خانواده - خویش «دوم»: خود)

خ) آرام - رام ← جناس ناهمسان افزایشی

د) کلام - سلام ← جناس ناهمسان اختلافی

ذ) دستان - دستان ← جناس همسان یا تام (دستان «اول»: مکر و حيله - دستان «دوم»: لقب زال)

ر) جفا - قفا ← جناس ناهمسان اختلافی

ز) یار - دیار ← جناس ناهمسان افزایشی

ژ) دلیل - دل - دلالت ← اشتقاق

س) شاعر - شعر ← جناس ناهمسان افزایشی و اشتقاق

نظم - ناظم ← جناس ناهمسان افزایشی و اشتقاق

ش) محبّ - محبّت ← جناس ناقص افزایشی و اشتقاق

زَنَم - زَنَد ← جناس ناهمسان افزایشی

* نکته: در بررسی جناس بین دو کلمه باید حروف اصلی کلمات را در نظر گرفت و حروف الحاقی مثل (ان، ضمائر و...) را کنار گذاشت.

۳) عاطفه

۴) گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار

لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان

توسعه مدارس و مراکز تعلیم

۵) الف) قافیه دم - قدم / حروف اصلی م - م /

الگوی هجایی مصوّت + صامت / قاعده شماره ۲

ب) قافیه دست - مست / حروف اصلی س - ست /

الگوی هجایی مصوّت + صامت + صامت / قاعده شماره ۲

۶) تضاد، شناسایی نکات ادبی

۷) الف) بلند

ب) پنج واج: اء اد م

۸) سرو: صامت + مصوّت کوتاه + صامت + صامت / U - / درد، عشق

شهید: صامت + مصوّت کوتاه + صامت + مصوّت بلند + صامت / U - U / رفیق - شریک

معامله: صامت + مصوّت کوتاه + صامت + مصوّت بلند + صامت + مصوّت کوتاه / UU - U / مذاکره - مراجعه - مسابقه

۹) واژه‌های «محیط، فضل، آداب، جمع، کمال، اصحاب، واژه‌های غیرفارسی هستند.

واژه‌های «شب، تاریک، خواب، کاربرد شبکه معنایی دارند.

واژه‌های «محیط، فضل، آداب، کمال، شمع، اصحاب، تاریک، خواب، از نظر ساختمان، «ساده» هستند؛ واژگان کهن در این شعر وجود ندارد.

۱۰) ۱) قالب شعر: رباعی

۲) بیت اول تلمیح به ماجرای جمشید و جام جم

۳) جمشید، جام، قصر: مراعات نظیر / آهو، روبه، «گور» در مصراع اول: مراعات نظیر

۴) گور و گور: جناس تام (گور اول: گورخر، گور دوم: قبر)

۵) گور بهرام گرفت: کنایه از مردن / بیت اول: کنایه از ناپایداری دنیا / جام گرفتن: کنایه از عیش و نوش

تکرار واژه «بهرام»: آرایه تکرار /

واج آرایه «ر» در کل شعر و مصوت «آ» در بیت اول

۱۱) مراعات نظیر: سرو - سبز - برگ

۱۲) گزینه (ب)

۱۳) گزینه (الف)

۱۴) «پیش لب تو حلقه گشودم بنفشه وار» ← واج آرایه حرف «ش»

«خواب نوشین بامداد رحیل» ← تکرار مصوت‌های کوتاه

«از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است» ← واژه آرایه (تکرار)

۱۵) درست

۱۶) درست. کلمه‌های «دل» و «جان» هم وزن هستند اما واج‌های پایانی یکسان ندارند.

۱۷) الف) واژه «دست»

ب) واژه‌های «شکر» و «قمر»

پ) واژه‌های «مسلمان» و «پشیمانی» و «مسلمانی»

ت) واژه‌های «دشمن» و «جانم»

ث) واژه‌های «روح» و «پیراهن»

ج) واژه‌های «آدمی» و «عالم»

چ) واژه «درد»

ح) واژه «کمال»

صامت: وقت، وقار، محو، جوانی، تقوا، هوا دیو، هوس، مهرورز، روان

۱۸) " و " مصوت: آهو، جادو، هوشیار، مور، روح، مفتوح، آموزگار، آرزو، کوه، ابرو، نور

صامت: یار، سیل، یاد، شیدا

" ی " مصوت: امید، سنگین، خورشید، آیین، شیون

صامت: ماه، راه، کوه، ابله، شاه

" ه " مصوت: آینده، نامه، جامه، خانه، قافیه، آرمیده، عارفانه، قطره

۱۹) گسترش عرفان و تصوف، شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از دبیران و نویسندگان تربیت‌یافته در خراسان و عراق، چنان‌که کمتر نامه و منشور و فرمانی به زبان عربی نگاشته می‌شد.

۲۰) «الف» با «ا»

«ب» با «ا»

«پ» با «ا»

«ت» با «ا»